N^er 69. 10 Czerwca.

Rok 1830. Czwartek.

GONIEC KRAKOWSKI,

DZIENNIK POLITYCZNY, HISTORYCZNY i LITERACKI.

KRAKÓW

W drukarni Józefa Czecha, wyszedł 28 zeszyt Wizerunków znakomitych ludzi w Polszcze wydawanych staraniem Xawerego Preka: obeymuiący 1) Władysława IV Króla Pols:. 2) Katarzynę, królową Polską. 3) Piotra Tomnickiego P. K. 4) Mikołaia Sierotkę Radziwiła. 5) Bartłomieia Nowodworskiego. 6) Ignacego Krasickiego. Prenumeratorowie odbiorą takowy za okazaniem biletu i złożeniem przedpłaty na zeszyt następny w xięgarni Józefa Czecha.

Zeszyt ten zawierać będzie: 1) Barbarę Radziwiłłownę. 2) Prymasa Woronicza. 3) Gamrata Ar. Gniezn:. 4) Mikołaia Zebrzydowskiego Woj: Krak:. 5) Sebast: Lubomirskiego. 6) Macieia Kazimierza Sarbiewskiego. Przytém załączony będzie bezpłatnie siódmy wizerunek wystawiaiący Adama X. Czartoryyskiego G. Z. P. w wieku średnim.

WARSZAWA. *(Dnia 2 Czerwca.)* Dalszy ciąg obrazu działań rządowych odczytanego na pierwszéy sessyi seymowéy:

Trzy lata miernych urodzaiów, i zdarzone ztąd, mniéy lub więcéy znaczne, podniesienie ceny, zwłaszcza nayszlachetnieyszego gatunku zboża, ułatwiło odbyt dawniéy nagromadzonego ziarna, a ożywiaiąc przeto chwilowo otuchę rol-

nika, dowiodło mu przynaymniéy, iż znoie iego nie zawsze do pomnożenia tylko trosków służyć mu maią, iż stopniowo wzrastaiąca ludność, wymagać musi obfitszych żywności; i że rolnictwo zostanie zawsze źródłem użyzniaiącém wszelkie rodzaie przemysłu.

Urządzenie przytém kredytu publicznego, i zaprowadzenie listów zastawnych, uwolniwszy znacznieyszą część własności ziemiańskich od ciężarów, które ie obarczały; nadaiąc przez to ruch kapitałom, od długiego czasu bez użytku leżącym, sprawiło dzielną pomoc, która nowym i powszechnym popędem, każdą gałęź gospodarstwa ożywiła.

Lecz tylko klassa właścicieli i dzierżawców wieczystych, czytać i pisać umieiących, widocznie korzystała z tego zbawiennego poruszenia; a lubo słusznie i przyiemnie iest wspomnieć, iż wielu właścicieli ziemiańskich przykłada się do ulepszenia bytu swoich włościan pańszczyźnianych, ci wszakże pozbawieni w ogólności pierwiastkowego oświecenia, zostaią aż nadto wystawionemi dotknięciom nędzy i występku, które są nieuchronnym skutkiem ciemnoty.

We wszystkich iednak Woiewództwach, chociaż w nierównym stosunku, widok sprawy i zabudowań rolniczych staie się co rok porządnieyszym i bardziéy przyiemnym. Rozmnożenie bydła wszelkiego rodzaiu, a szczególnie owiec ulepszonych, spiesznie postępuie. Tych liczba iest prawie podwoiona, i mało znayduie się własności ziemiańskich dogodnych ich chodowaniu, w którychby nie utrzymywano stósunkowéy ilości merynosów czystych, lub metysów. Ztąd mimo wzrastaiącéy liczby fabryk sukiennych, bezcenność wełny czuć się daie. Lecz ileż w ostatnich latach, popęd w téy części gospodarstwa wieyskiego, nie przyłożył się do osłodzenia trosków rolnika? Podzielaiąc los wspólny rówiennikom swoim w Europie, nierazby się był wyrzekł i pracy, i zaufania w hoyności ziemi, gdyby się nie uyrzał pokrzepionym swéy wełny odbytem do licznych rękodzielni, które za danym przykładem od Rządu powstawały iakby urocznie, i ożywiały nieiako zamiany handlowe z cesarstwem rossyyskiém, za pośrednictwem kupców tego państwa, sukna nasze aż do Chin przenoszących.

Tak więc postep zakładów przemysłowych, czynnie wspieranych, wznosił miasta, ożywiał stosunki towarzyskie, pomnażał ludność, tworzył kapitały, i zwracał do środka kraiu obieg gotowych pieniędzy, które dawniéy trzeba było oddawać obcym, dla sprowadzenia rozlicznych przedmiotów, iuż teraz niezbędnéy potrzeby, a iakie dziś w kraiu naszym wyrabiane, służą nawet po części do znacznego wywozu za granicę.

Królestwo to, które w 1815 r. zaledwie sto warsztatów pośledniе gatunki sukna tkaiących zawierało, dziś ich posiada przeszło 6000, poruszanych wodą lub parą, za pomocą wydoskonalonych machin, w niczém nieustępuiących naylepszym zakładom zagranicznym tego rodzaiu; i dostarcza co rok przeszło 7 milionów łokci sukna, we wszystkich kolorach i gatunkach szacowanego. Inne wyroby welniane, iako to: kaźmierki, sukienka, flanelle, multany, czerkasy, kobierce i t. p. przykładaią się także do ruchu handlowego między dwoma narodami iednemu berłu podległemi. W istocie, welniane te tkanki są poniekąd iedynemi towarami, które królestwo iest w stanie dawać w zamianę licznych przedmiotów z cesarstwa otrzymywanych, iakiemi są wyroby bawełniane, iedwabne, płótna lniane i konopne, żagle, skóry, papiery, kruszce, blachy i narzędzia żelazne; porcelany, faians, wosk, świece iarzące, oleie, smoła, żywica, ryby, zwierzyna, woły, masło, rozmaite żywności, chmiel, zboże, i inne przedmioty, od kilku lat napływaiące do Stolicy naszéy, przy łatwości przewiezienia iaką nowe drogi nasze podaią. Ścisła kontrola dozoruie te stosunki handlowe, upominaiące się wszakże o niektóre ułatwienia, któreby równie i wzaiemnie były korzystne dla obudwóch kraiów.

Chociaż wykonanie wielu z powyższych przedmiotów, iuż iest także poniekąd zaprowadzone lub rozszerzone w królestwie; iednakże te po części nie wystarczaią na iego potrzeby; a mnoga ich liczba, będzie zawsze, bądź wyłącznie, bądź obficiéy i po niższych cenach, z Cesarstwa wprowadzana.

Z tém wszystkiém dosyć znaczna ilość warsztatów dostarcza iuż i u nas wyrobów bawełnianych i lnianych; niektóre wielkie przędzalnie w tym rodzaiu zaprowadzaią się podług naynowszych udoskonaleń. Różne rękodzielnie na prawym brzegu Wisły nawet, chociaż z trudnością i pomimo mnogich przeszkód, wzrastaią:

Ostatnia wystawa licznych przedmiotów przemysłu narodowego dostatecznie poświadczyła iego postępy. Dowodzi ona rozszerzenia potrzeb towarzystwa, nakazuiących tęużyteczną pracowitość, która iest naypewnieyszą rękoymią porządku, spokoyności i zalet społecznych.

Przemysł i handel dzielnego wsparcia doznały, w skoréy budowie dróg bitych, które iuż pokrywaią przeszło 138 mil, po 15 na stopień. Znaczny ten postęp szczególniéy przypisać należy, sposobom oszczędnieyszym od dwóch lat w budowie dróg zaprowadzonym, za pomocą których można było w ciągu zeszłego lata otworzyć dla użytku powszechne-

go całą drogę od Warszawy aż do Niemna, pomimo wydmów piaszczystych, trzęsawisk, i braku materyałów, aż nadto częste trudności przedstawiaiących na większey części tey przestrzeni.

Droga z Warszawy do Poznania, ukończona aż do granicy Pruskiéy, wymagała równie trudnych i kosztownych robót, iakiemi także były mosty na rzece Warcie pod Kolem i Koninem.

Liczne i ozdobne budynki wzniesione przy tychże drogach na pomieszkania dla służby, otaczaią się sadami drzew owocowych i leśnych.

Tak więc skorzéy niż się spodziewać można było, pośpiesza to ważne ulepszenie, zespolające już handel zachodu i wschodu nad rzekami Bugiem i Niemnem: wpływ ztąd na postęp przemysłu naszego i wewnętrznego ruchu, iest poświadczony zadziwiaiącą przemianą okolic temi drogami przerzynanych w ostatnich latach tak nagle przyozdobionych.

Mierność myta pobieranego przy rogatkach dróg bitych, handlowi uciążliwości nie przynosi; lecz to myto nie zdołało dotąd pokryć kosztów na ich utrzymywanie, które jeszcze w roku zwyczaynym do 6,000 złotych na milę wynoszą.

Drogi poprzeczne starannie są po Województwach naprawiane, i ulepszenie ich iest widoczne.

Lubo roboty około czyszczenia rzek, nie były z pośpiechem posuwane, z powodu niedostatecznych funduszów, iakie na ten przedmiot przeznaczyć można było; jednak znaczna ilość tam, ubitych nad Wisłą, za pomocą Właścicieli nadbrzeżnych, przyłożyła się do nieiakiego zabezpieczenia brzegów i ułatwienia spławu.

Wykaz statystyczny miast i wsi królestwa, z wyszczególnieniem dymów, mieszkańców, ich zatrudnień, sposobu do życia, i innych szczegółów do tego przedmiotu ściągających się, ułożony został w r. 1828. Przy trwaiącym pokoiu i nieocenionych iego dobrodzieystwach, wzmagaiąca się ludność ogólna wynosiła na początku r. 1829go 4,088,289 głów, nie licząc woyska; pomnożoną więc od 1823 roku o 383,983 głów została. Ztąd także wynikło więcey dokładności w rocznych spisach poboru woyskowego, i więcey równości w rozkładzie dostawy rekrutów.

Wzrost i postęp miast królestwa, nie zatrzymały się od ostatniego posiedzenia. Budowle publiczne mieszczące Władze Rządowe, Ratusze, liczne domy prywatne, młyny parowe, browary angielskie; wznoszące się obszerne zabudowania na przędzalnie, na wyrabianie cukru z buraków, mosty trwałe, nowe i brukowane ulice, bądź już wykonane lub w robocie będące, dowodzą kwitnącego ich stanu.

Osobne wydziały ciągłe są wyznaczane na mieszkanie ludności żydowskiey, która w całym kraiu, głów 384,263 wynosi.

Wartości w Towarzystwie Ogniowém stopniowo się pomnażaiące, dochodziły w r. 1829 do 420,000,000 zł., i powiększyły się były w ostatnich latach o 108,000,000 zl. Towarzystwo to wypłaciło w tymże czasie różnym pogorzałym właścicielom w miastach i po wsiach z górą 10,000,000 zl. Rachunkowość porządna i działania iego, zasługuią na pochwalę.

Ludność Warszawy wynosiła w r. 1829, 136,554 głów, nie rachuiąc załogi wojska, z którą dochodzi do 150,000 dusz, powiększoną przeto została o 20,000 głów od ostatniego posiedzenia Seymowego. Liczba żydów wchodzi w to, o głów 30,446. Dochody miasta są co raz lepiey uporządkowane, a przez to pomnożone. Lecz wydatki jego powiększyły się stósunkowo. Wystawiono kilkaset domów, a między niemi, powiększéy części znaczne budowle. Oświecenie ulic ciągle się doskonali. Dla zaradzenia niedogodności bruku z okrągłego krzemienia, wiele głównieyszych ulic, usłanych zostało łamanym kamieniem granitowym, podług sposobu *Macadama*. Dotąd doświadczenie, dogodność ich stwierdza; lecz kosztownieysze ich utrzymanie, oraz wybrukowanie nowe placów i ulic, dało powód do równieyszego rozkładu poboru brukowego. Wzniesienie nadbrzeża przy wiśle z ciosowego głazu, i rozległego teatru zarządzone przez N. Pana na przedstawienie Jego Namiestnika, bez przerwy się wykonywa; ale ponieważ te dwa wielkie przedsiewzięcia, wymagają znakomitych kosztów, których roczne dochody miasta nie są w stanie dostarczyć, Urząd Municypalny, w skutku upoważnienia królewskiego, zaciągnął w Banku Polskim pożyczkę, umorzyć się w ciągu 16 lat maiącą.

Pomnożona ludność i stósunki z prawym brzegiem Wisły, jako też z Cesarstwem rossyyskiém, przynagliły do postawienia drugiego mostu pływającego, w położeniu dozwalającem wiazdu pod górę i przystępu, nie równie wygodnieyszych, jak u dawnego mostu.

Instytut agronomiczny, zaprowadzony w Marymoncie, stale rozmaitym gałęziom rolnictwa dostarczał uczniów, dostatecznie zawiadomionych, nie tylko w nauce ogólney, ale w odkryciach i ulepszeniach nowych, które w Instytucie są wykazywane i praktycznie, dochodzone. Dostrzeżenia stwierdzone doświadczeniem, są zbierane i umieszczone w Pamiętniku instytutu p. t. *Ceres*, dowolnie wydawanym, a którego już ogłoszone poszyty, zasłużyły na znawców pochwały. Oprócz wyższego Instytutu, Szkoła ubogich dzieci składają-

ca się z 30 uczniów, kształci nader użytecznych wychowańców, którym od pierwotnego wieku wpaja zamiłowanie pracy; a udzielaniem wiadomości praktycznych, byt im pomyślny na przyszłość przysposabia.

Szkoła śpiewu w Warszawie założona, pod kierunkiem biegłego mistrza, dowodzi iuż, ile pod tym względem wydołać mogą nauka i wytrwałość, w kraiach nawet, gdzie ostrość strefy, piękne głosy rzadkiemi czyni.

Zakład stada rządowego, wzorowo utrzymywanego w Janowie, przykłada się znakomicie do ulepszenia rodu koni, rozprowadzaniem corocznêm, dobranych ogierów Arabskich i Angielskich w dziesięciu stacyach krajowych. Mieszkańcy co raz więcey z tych urządzeń korzystają; a ogół pięknych klaczy i koni, prawie wszystkie już na mieyscu wychowanych, wynosi w Janowie z gorą 600 sztuk.

Przedstawienie Rad Woiewódzkich, udzielone za pośrednictwem Komissyi Rządowéy Spraw Wewnętrznych, Władzom właściwym, zrządziły zawsze, w razie nawet gdy im natychmiast zadosyć uczynić trudno było, ten zbawienny skutek, iż zwracały uwagę i zastanowienie Rządu na przedmioty, często, dobro powszechne znamienicie na względzie mieć mogące.

Uporządkowanie zaległych rachunków z dawnych magazynów zboża, aż do czasu ich zamknięcia, iuż prawie iest ukończone.

WOYNA.

Administracya woyny wspierana i zasilana prawdziwie oycowską troskliwością, ciągle postępowała w zawodzie udoskonaleń, iakie mogły być zastósowane do każdéy gałęzi służby woyskowéy. Tak woysko co rok lepiéy ćwiczone, karne i licznieysze, stało, baczne na głos, któryby ie powołał do pola sławy; gotowe w nim dowieść iż umiało stać się godnêm starania, iakiém go Dostoyny Wódz obdarzał. Na mocy postanowień Królewskich zaciągnięto w czasie od Seymu ostatniego, 18,500 ludzi, z których 3,500 wzięci są w liczbie spisowych z lat poprzednich, do poboru nieużytych. Oprócz 1565 głów przeniesionych do korpusu Inwalidów i Weteranów 11,613 podofficerów i żołnierzy uwolniono od służby, a 654 z nich otrzymało pensye odstawkowe, w wynagrodzeniu lat służby, lub nabytego w niéy kalectwa.

Oznaki zaszczytne i podwyższenie żołdu, udzielane woyskowym, którzy nad przepisane lata w szeregach pozostać wolą, pomyślnie wpływaią na dobro służby ogólnéy, zachowuiąc corocznie w woysku żołnierzy, służących za wzór młodszym ich towarzyszom. Z resztą gdy w skutku postanowienia Nayiaśnieyszego Pana wydawanie uwolnień od służ-

by podoficerom i żołnierzom, wstrzymane zostało aż do ukończenia woyny z Turcyą, ci tylko odstawę otrzymali, których stargane siły niezdatnemi do dalszéy służby czyniły.

Przeszło 200 Kadetów znayduie się obecnie w korpusie kaliskim, którzy równie jak uczniowie szkoły applikacyjnéj, odznaczają się śpiesznym postępem, tak pod względem moralnym, jako też naukowym i porządkowym. W przeciągu lat upłynionych, korpus Kadetów wykształcił 185 podoficerów rozmaitym odziałom wojska i znaczną liczbę uczniów szkole applikacyjnéj, która ze swojéj strony, tak kwatermistrzostwu jeneralnemu, jako i korpusom artylleryi i inżynierów, 37 officerów posiadaiących wyższe usposobienie, dostarczyła.

Szkoły podchorążych do piechoty i jazdy, tudzież zimowa dla artylleryi, urządzone od kilku lat w Warszawie, znakomite przedstawiaią korzyści. Dwie pierwsze usposobiły w ciągu lat ostatnich dla woyska 413 officerów piechoty i jazdy; szkoła zaś artylleryi 61 officerów.

Zbawienne skutki wynikające z zaprowadzenia szkół pływania, przewyższają nadzieje o nich powzięte. Dwie takie szkoły przy Warszawie istniejące, ukształciły w ostatnich latach 7,000 uczniów. Podobny zakład z równym skutkiem urządzony został przy korpusie Kadetów w Kaliszu.

Szkoła Felczerów przy szpitalu głównym, wydała kilkunastu uczniów dostatecznie usposobionych. Umieszczona jest przy tymże szpitalu biblioteka składająca się z naylepszych i naynowszych dzieł lekarskich i chirurgicznych.

Szpitale woyskowe ciągle zaymowały troskliwość Administracyi. Dwa nowe z nich urządzono, jeden w Łowiczu a drugi w Siedlcach. Wszędzie cierpiący żołnierz, znayduje obok wzorowéy czystości i porządku, leczenie i żywność zastósowaną do stanu choroby, oraz wszystko co mu przynieść może ulgę w dolegliwościach.

Narzędzia chirurgiczne sporządzone przez artystę krajowego a w niczém nie ustępujące naydoskonalszym zagranicznym, uzupełnione są dla wszystkich oddziałów woyska.

W celu urządzenia stósunków wskazanych Kodexem karnym, między sądami cywilno-karzącemi i władzami woyskowemi, Komissye Rządowe Sprawiedliwości i Woyny porozumiawszy się, postanowiły: iż wyroki sądów cywilno-karzących, przeciw woyskowym przed weyściem ich w służbę zapadłe, jako prawomocne i nowemu sprawdzeniu nie ulegające, powinny bydź przez władze woyskowe wykonywane; sprawy zaś wytoczone przed weyściem ich w służbę zapadłe, jako prawomocne i nowemu sprawdzeniu nie ulegające, powinny bydź przez władze woyskowe wykonywane; sprawy zaś wytoczone przed weyściem ich w służbę woy-

skową, w którychby jeszcze wyrok sądów cywilno karzących nie zapadł, ulegają rozpoznaniu władz woyskowych.

Zołnierz pobiera regularnie swóy żołd: jest dobrze żywiony, dobrze odziany i sumiennie we wszystkie potrzeby opatrzony.

Zakłady remonty w Cesarstwie Rossyiskiém, dostarczyły w ciągu upłynionych lat, tak jak dawniéy, dostateczną ilość zdrowych i silnych koni na potrzebę jazdy, artylleryi i pociągu. Jednak pewna ich ilość z rozkazu wyższego zakupioną jest w Królestwie. Trwanie służby konia przedłużone zostało od 8 do 9 lat: urządzenie to znaczną oszczędność pod tym względem zaprowadziło.

Dostawy furażu, drzewa opałowego i światła, odbywały się podług zwykłego porządku. Lecz trzyletnie nieurodzaje, skłoniły były Komissyą Rządową Woyny do żądania przy układzie budżetu na rok 1828, z powodu podwyższonéy ceny furażu, 900,000 złotych funduszu dodatkowego, z którego jednak czwarta część nie użyta, w skarbie pozostała.

Licznemi zażaleniami, tak ze strony obywateli jako i woyskowych, dostatecznie wykryły się częste nadużycia, wydarzone przy rozkładzie kwaterunku, których usunąć nie podobna, dopòki właściciele domów, ciężar ten w naturze ponosić będą obowiązani.

W celu zapobieżenia tym uciążliwościom, a niechcąc jednak żądać od Seymu nowego podatku na wynagrodzenia właścicielom ponoszącym kwaterunek, rząd Królestwa skłonił się do zamiaru wystawienia po Województwach, koszar mogących pomieścić całe woysko; i mających w przeciągu lat 5 do 6 bydź ukończonemi, za pomocą pożyczki, którąby składki dobrowolne, pobierane od miast Królestwa z pobytu woyska korzyści ciągnących, stopniowo umorzyły.

Fabrykom krajowym jest teraz zupełnie powierzone umundurowanie woyska, które tym sposobem zostaje opatrzone w sukna wszelkiego rodzaju; tak pod względem gatunku jakoteż i koloru, nic do życzenia nie zostawujące; kapitał zatem około dwóch milionów wynoszący, dawniéy co rok na ich zakupienie za granicę wyprowadzany, dziś zasila nasze rękodzielnie i do ich wzrostu się przykłada.

Co do płócien, woysko dotąd, w iednéy trzeciéy części rocznéy potrzeby tego przedmiotu, opatrzone iest z wyrobni kraiowych; dwie drugie części sprowadzone są z zagranicy. Jednakże Kommissya Rządowa Woyny troskliwie poszukiwała wszelkich środków aby odtąd ogół roczn éy potrzeby płótna,

---

Do Numeru 69 *Gońca dołącza się dodatek.*

mógł bydź z fabryk kraiowych dostarczany, i w tym celu zawarła ugodę na pięć następnych lat z fabrykantem płócien w mieście Łodzi osiadłym, który się zobowiązał dostawiać ich co rok w takim stosunku, iżby przy wyjściu ugody, w r. 1834 nastąpić maiącey, był w stanie dostarczenia ogólney potrzeby tego przedmiotu, w kraiu wyrobionego.

Roboty warowne około twierdzy Zamościa, ciągle trwaią, i z dokładnością są wykonywane, za pomocą więźniów cywilnych i woyskowych tamże osadzonych. Oprócz funduszów na ten przedmiot w rocznym budżecie przeznaczonych, Kommissya Rządowa Woyny dodała summy, które na różnych częściach swego etatu oszczędzić mogła. Tak więc, te roboty zarówno trwałe, dokładne i ozdobne, otrzymały iuż silne rozwinięcie. Pożar w r. 1827 zniszczywszy znaczną część miasta Zamościa, Nayiaśnieyszy Pan rozkazał udzielić iego mieszkańcom, sposobem pożyczki, summę 150,000 złotych, w przeciągu 26ciu lat, za małą roczną opłatą umorzyć się powinną; z warunkiem, aby domy odbudować się maiące, były z cegły, i dachówką lub cynkiem pokryte.

Dla niedostateczności funduszów, roboty twierdzy Modlina, ograniczyć się musiały na zabezpieczeniu brzegów Wisły i Narwi od wody podrywanych. Nowy most odznaczaiący się ozdobnym kształtem i trwałością, łączy dwa brzegi Narwi pod okopami twierdzy Modlina.

Rozliczne woyskowe warsztaty, kuźnicze, kołodzieyskie, stolarskie i tym podobne, dostarczaią rozmaitym oddziałom wszelkich potrzeb pod temi względami.

Fabryka instrumentów matematycznych urządzona przy arsenale Warszawskim, opatruie artylleryą i korpus inżynierów w tak dokładne narzędzia, iż ich sprowadzać z zagranicy żadney nie ma potrzeby.

Obóz pod Powązkami nabył pozoru miasta nowego, przegradzanego ogrodami i rozlicznemi sadami. Te powabne urozmaicenia, zbawienny wpływ wywieraią na zdrowie i na wesołość żołnierza; a znaczne rozprzestrzenienie staien, wozowni i innych budowli świeżo wystawionych, dozwala pomieścić cały prawie ogół ludzi i koni, który dawniey stawał się ciężarem mieszkańcom stolicy i iey okolic.

Wspaniałe i obszerne koszary Alexandra; inne podobne dla jazdy gwardyi przy Łazienkach z domem dla Dowódzcy, budowla przeznaczona na ludwisarnią, pawilon na biòra i mieszkanie osób dyrekcyę artylleryi składaiących, są dziełem starania i oszczędności Administracyi. Inne zabudowania podobne, uskutecznione w Lublinie, Krasnymstawie, Ra-

domsku, Uniejowie, Radzyniu, Łowiczu, Kaliszu i Płocku. Piękną salę przeznaczoną na ćwiczenia woyskowe dla Kadetów, wystawiono w Kaliszu. W Zamościu dawny zamek zupełnie wyporządzono na mieszkanie dla officerów, za pomocą funduszów od Króla na ten przedmiot wyznaczonych.

Roboty znamienicie dokładne i ozdobne, ku połączeniu Narwi z Niemnem z rozkazu Nayiaśnieyszego Cesarza Alexandra, roku 1824 rozpoczęte, są czynnie prowadzone. Rzeki Biebrze i Nette, należące do téy linii kommunikacyynéy, oczyszczono; brzegi obwarowano, łoża rozszerzono; a bieg ich sprostowano. Rozciągłe kanały, liczne śluzy, zespoliły ieziora i rzekę Haáczę tak, iż cała ta linia zacząwszy od Narwi aż do miasta Augustowa i kilka mil daléy, iest teraz spławna.

Dokładna rachunkowość wykazuie z iasnością i w porządku, użycie funduszów oddanych pod rozrządzenie Kommissyi Rządowéy Woyny.

Skarb.

W skutku równie szczęśliwego jak niechybnego odwrotu, usiłowania które Skarb rozwinięciu wewnętrznego powodzenia w królestwie poświęcił, wzmogły zamożność narodową tym samym żywiołem pokrzepiaiącym, iaki z tegoż Skarbu wypływał, a przychody postępowały w równi z ulepszeniami przez nie ułatwianemi.

Jakoż, z iednéy strony ustanowienie stowarzyszenia kredytu ziemskiego, tworząc nową wartość dla własności prywatnych, uczyniło ie istotnie ruchomemi pod dwoistą rękoymią hypoteki, i zobowiązania wszystkich wspólników: ułatwiło tém samém zamiany własności, podczas gdy Skarb zapobiegaiąc wszelkim niedogodnościom z naymnieyszego opóźnienia wypłat procentów i kapitałów wyniknąć mogącym, upoważniony od Króla został do użyczenia towarzystwu téymczasowych zaliczeń, iakichby się potrzeba okazała.

Z innéy strony, toż samo stowarzyszenie ziemiańskie poda Rządowi, udział w nim maiącemu, sposobność uskutecznienia stopniowo sprzedaży dóbr narodowych dekretem Królewskim upoważnionéy; a oddaiąc te własności pod lepiéy rozumiany zarząd prywatnego staranku, dozwoli zamiany niepewnych dotąd wpływów, klęskami woiennemi zmnieyszonych, na dochody stałe i pewne, które łatwo otrzymać będzie można, zabezpieczaiąc na nieruchomościach prywatnych, summy z téy przedaży pochodzące.

Potrzebny był pośrednik do tych rozmaitych i szczegółowych czynności. Bank polski, utworzony postanowieniem Królewskiem, przyłączył więc do attrybucyi, iakich wyma-

gała ta dążność ogólna, wszelkie inne mogące ułatwić działania handlowe i przemysłowe, podawać sposobność do przedsięwzięcia ważnych robót dla użytku powszechnego, a nawet dozwolić wypłacania długu publicznego, gdy ten zostanie ostatecznie uznanym.

Zresztą, wypadki rachunkowe z tych układów wynikłe, są takie, iakich pragnąć można było: i tak listy zastawne Towarzystwa Kredytowego puszczone były w obieg po 4 od sta, w kraiu gdzie procenta bardzo wysokie liczono; lecz podwóyne tych listów co rok losowanie, w celu całkowitego ich uiszczenia, równie iak niechybność wypłat, śpiesznie ie doprowadziły do nominalnego szacunku, w którym się utrzymuią, i dziś za granicą w równi z naylepszemi wartościami są poszukiwane.

W poborach od 1824 aż do 1828 r., Skarb otrzymał powiększenie o 69,810,902 zł. i gr. 22, w porównaniu z przychodami pięciu lat poprzednich, z których zdany był rachunek na poprzedzaiących posiedzeniach Seymowych: powiększenie pochodzące całkowicie z wydziału dochodów niestałych; chociaż Taryffy nie obciążaiąc wywozu żadnym podatkiem, znaczne poświęcenia uczyniły w opłatach od wprowadzania, na korzyść przemysłu kraiowego.

Oprócz tego, gdy na mocy konwencyy zawartych z Prusami, Austryą i Saxonią, wszystkie prawa i obowiązki tych Mocarstw, ściągaiące się do wierzytelności długów byłego xięstwa Warszawskiego, zostały przeniesione na Rząd Królestwa, ten znalazł się w możności przedsięwziąść rozpoznanie ciężarów, które stanowić będą dług narodowy. W tym względzie 49;683,497 zł., iest iuż uznanych iako dług od Skarbu należący mieszkańcom, lecz ogół ten został zarazem zmieyszony o 16,401,417 zł., tak przez wynagrodzenia wzaiemne, iak przez wypłaty postanowieniami królewskiemi upoważnione.

Poszukiwania pretensyy skarbowych do mieszkańców, dotąd ustanowiły na rzecz Skarbu wierzytelność 77,628,094 zł. wynoszącą, którey odzyskanie, w większey połowie zabezpieczone iest na rękoymiach. Tak więc dzieło likwidacyi wewnętrzney czynnie się do kresu swego zbliża.

Nakoniec fundusz dla wysłużonych, utworzony z potrąceń na pensyach wszystkich urzędników publicznych, w r. 1827 dochodzący iuż do półtrzecia miliona zł., umieszczony został na procencie w Dyrekcyi Górnictwa Rządowego, która onych używa na wykonanie robót, iakich ta nader ważna gałęź własności Rządowych ieszcze wymaga.

Członkowie Rady Stanu przełożą Izbom Seymowym niektóre proiekta do praw, będące skutkiem oświadczonych

przez nie i przez rady obywatelskie żądań, iakim ogólnie Rząd w naradach i postanowieniach swoich ile możności zadosyć uczynić pragnął.

Ale tam, gdzie społeczność iest iuż stale urządzona, zmiany lub poprawy Ustaw, iakkolwiek z postępem czasu mogą bydź niekiedy pożądane, zawsze iednak z powolną rozwagą i wstrzemięźliwością przedsiębrane bydź powinny, aby nie wstrząsły i nie zamięszały pomiędzy mieszkańcami stósonków i zwyczaiów przyiętych. Tę prawdę wspiera iuż wspomniony przykład, na ostatnim Seymie wyspieszonego prawa o małżeństwach i rozwodach, które dotąd w nayważnieyszéy części swoiéy wykonane bydź nie mogło, a które dla wielu rodzin stało się powodem kłopotliwych bez uyścia, zachodów, iakim na dal zagrodzić, mądrość Izb Seymowych będzie powołana.

Rada Administracyyna od r. 1827 pozbawiona Naczelnika, który przez lat 11, żywego Jéy udzielał popędu, usiłowała, nie zwalniaiąc swych czynności, zachować im, stósownie do życzeń Króla, opiekuńczy kierunek. Przekonana iż naylepszym rządem iest ten, który postępuiąc bez omdlenia, daie się iednak naymniéy czuć rządzonym; ieżeli z iednéy strony, w nieskazitelnéy swéy wierności dla Tronu, niezaniedbała im przypominać, że niewczesne nadzieie, nader często spoczywaią na otchłani; pamiętała zarówno iż druga część iéy powołania, wkładała na nią obowiązek, czuwania bezprzestannie, nad powodzeniem, spokoynością i zachowaniem godności obywatelów.

Przychylność Króla dozwoliła, aby bezpieczność Ich nienaruszoną została, wtedy nawet, kiedy szczęk oręża rozlegał się za naszą granicą; i mogliśmy wszyscy w domowym pokoiu poklaskiwać czynom pobratymczéy waleczności, która skracaiąc nieprzyiaciela zarozumiałość, wznawiała lub gotowała niepodległość Narodów.

Jednakże administracya królestwa, od czasu ostatniego Seymu, miała także dni frasobliwe do przebycia i gorzkie obowiązki do wypełnienia. Wszystkie składy polityczne podlegaią chwilom zapamiętania i obłędów: ale kiedy te są skutkiem tylko przemiiaiącéy niespokoyności kilku ludzi, nie powinny bydź uważane inaczéy, iak burze przelotne, albo iak te powietrzne ziawiska, które przerażaią i nikną bez naruszenia porządku ogólnegp. Tak nasze instytucye, doświadczane i utwierdzone czasowemi przeciwnościami, osłonią pod dobroczynnym wpływem Panuiącego, szczęśliwe nasze potomstwo, które ostrzeżone dzieiami swych Oyców, używać będzie tym więcéy, z zamiłowaniem, wdzięcznością roztropnością, i bezpieczeństwem, dobrodzieystw ustawy konstytucyynéy.
